
TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNDE YENİDEN CANLANMA MÜMKÜN MÜ?

18.01.2017

AB Haber (17 Ocak 2017)

ABde Türkiye ile ilişkilerde yeniden canlanmanın gerekliliği görülse de bu yönde gerekli adımları atmıyorlar ya da atamıyorlar.

2016 yılının en önemli olaylarından biri olan Brexit, sadece Britanyanın Avrupa Birliğinden (AB) ayrılması anlamına gelmedi; aynı zamanda Avrupa Birliğinin geleceğine yönelik şüphelerin de artmasına ve yaygınlaşmasına neden oldu.

Uzun zamandan beri hem kimliği, hem çekiciliği, hem de geleceği temelinde ciddi bir kriz yaşayan AB ve entegrasyon süreci, Brexit ile birlikte krizin daha da derinleştiği bir evreye girdi. İslam korkusu, göçmen korkusu, yabancı korkusu ile merkez partilerin zayıfladığı, ırkçı, tepkici aşırı sağ partilerin güçlendiği Avrupa siyaseti, zaten ABnin krizini derinleştiriyordu. Buna, Macaristan, Polonya, Yunanistan hatta İsveç gibi üye ülkelerde de tepkici milliyetçi, ötekileştirici ve dışlayıcı popülist eğilimlerin güçlenmesi de eklenince, AB krizi daha da derinleşti.

Brexit ile birlikte Birliğin kilit ülkelerinden Britanyanın ayrılmasıyla AB, hem kendi içinde hem de bölgesel ve küresel ölçekteki meydan okumalara yanıt vermekte yetersiz kalma, etkisini ve dönüştürücü gücünü kaybetme sorunuyla karşılaştı. AB, çok ciddi bir krizden geçiyor.

Bu krizin çözümünün bir boyutunu, Türkiye-AB ilişkilerinin yeniden canlanması oluşturuyor. Dahası, hem Türkiye hem de AB, son dönemde çok ciddi güvenlik riskleri, bölgesel meydan okumalar ve küresel çalkantı ile karşı karşıya. Mülteci krizi, terör sorunu, Suriye ve Irak'ta Çökmüş Devlet sorunu, Türkiye ve AB'yi doğrudan etkileyen riskler ve meydan okumalar. Bu anlamda Türkiye ve AB aynı gemide ve birbirlerinin güvenliği birlikte çalışmalarına ve işbirliğine bağlı.

AB karar mercilerinde vizyon eksikliği

Brexit ve bölgesel-küresel çalkantı, Türkiye-AB ilişkilerini yeniden canlandırmayı gerekli kılarken, son dönemde yaşadığımız ise bunun tam tersi bir durum. İki aktör arasında ciddi bir güven sorunu yaşanıyor; ilişkiler durma noktasında. Gerek Türkiye Cumhurbaşkanı, gerek Başbakanı, AB Bakanı ve Ekonomiden sorumlu Bakanı yeniden canlanma gerekliliği üzerine girişimlerde ve söylemde bulunuyorsa da, güven krizi ve ilişkilerin kötüleşmesi engellenemiyor.

ABde karar vericiler, vizyon eksikliği, İslam korkusu, tepkici aşırı sağ ve popülist siyasi ve ideolojik söylemlerle rehin alınmış durumda; yeniden canlanmanın gerekliliği görülse de bu yönde gerekli adımları atmıyorlar ya da atamıyorlar. FETÖ darbe girişimi, DEAŞ ve PKK terör saldırıları ve ekonomik belirsizliklerle karşı karşıya olan Türkiyede, anti-Batı, anti-AB ve anti-Amerika söyleminin güçlendiği bir dönemden geçiliyor. Fakat bu söylemin de Türkiyeyi daha güvenli kılma ve düzlüğe

çıkarma için olumlu bir tarafı yok; aksine, söylem düzeyinde olan tepki, sorunların çözümünde zararlı da olabilir.

Türkiye-AB ilişkilerinin yeniden canlanması her iki taraf için de iyi ve yararlı bir gelişme olacak. Peki bu mümkün mü? Ya da nasıl mümkün kılınabilir?

AB Küresel Stratejisi ve Türk dış politikası

Bu noktada, ABnin son dönemlerde, altını çizerek söyleyelim, hata yaparak, Türkiyeyi dışlayarak tartıştığı AB Küresel Strateji raporunun ve açılımının ana önerisinin, AB ile Türkiye dış politika anlayışları arasında önemli bir benzerlik taşıdığını görelim:

AB Küresel Strateji raporu, ABnin, güvenlikten ekonomiye, şiddetten iç savaşa, yoksulluktan iklim değişikliğine, küreselleşen dünyanın bugün yaşadığı çok boyutlu krize ve çalkantıya yanıtını içeriyor. Bu yanıtın da hem küreselleşmenin ve çok boyutlu krizin doğru okunması ve etkili bir strateji üzerine kurulmasını. Doğru okuma ile etkili stratejiyi bir araya getirmek için de ilkeli pragmatizm (principled pragmatizm) ilkesi öneriliyor.

Diğer bir deyişle, AB, Global Stratejisini, gerçekçi değerlendirmeler (realistic assessment) ile idealist değerler (idealist aspirations) birleşiminden anlam kazanan, ilkeli pragmatizmin şekillendirdiği bir dış politika üzerine kuruyor. Basitleştirecek, AB, etrafında olanlara ve dünyaya, gerçekçilik temelinde bakacak, tavrını ve yanıtınıysa, değerler/normalar temelinde verecek. Hem gerçekçi olacak, hem de ilkeli. Hem pragmatik davranacak, buna karşılık değerlerini, ilkelerini de unutmayacak. AB, ilkeli pragmatik dış politikasını ne derecede başarılı olarak geliştirebilir ve uygulamaya sokabilir? Bu önemli bir soru ve AB ile üye ülkeler içinde, hem siyasi, hem de akademik düzeyde tartışılıyor.

Bu sorunun yanıtı başka bir değerlendirmenin konusu olabilir. Ama şu noktanın altını çizelim: Yukarıda kısaca açıklanan AB Küresel Strateji önerisi ve bu önerinin en önemli boyutunu oluşturan ilkeli pragmatizm, ne kadar ve ne derecede Türkiyenin aktif dış politika vizyonundan farklı? Türkiyenin, somutta, mülteci krizi, terör sorunu, genelde de, Ortadoğuda yaşanan büyük istikrarsızlık ve küresel çalkantıya bakışı ile AB Küresel Stratejisi, söylem ve vizyon ekseninde çok mu farklı, yoksa benzer mi? AB Küresel Stratejisi ile aktif Türk dış politikası arasında çakışma ve benzerlik noktaları mı, yoksa farklılaşma ve ayrışma noktaları mı daha fazla?

Türkiyenin küresel işbirliği arayışları

Aktif Türk dış politikası da, çevreyi doğru okuma ve kendi kapasitesini iyi değerlendirme ekseninde son dönemlerde yapılan bazı stratejik hataları unutmadan söyleyebiliriz ki, gerçekçilik ile idealizm arasında denge kurmaya çalışan, ilkeli pragmatizmi içeren ve insani normaları ve değerleri önemseyen bir vizyon ve hareket tarzına sahip olmaya çalışıyor. Gerek mülteci krizine bakışta, gerekse de, bölgesel ve küresel sorunlara yaklaşımında, yapıcı, ilkeli ve insani durumu ön plana çıkartan bir vizyonun, sorun çözmede, salt güç ve çıkara dayalı uluslararası ilişkiler anlayışından daha başarılı olacağını öneriyor. Ve başta büyük güçler olmak üzere, BM, NATO, AB, IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, G20 gibi aktörleri de, bu yönde hareket etmeye ve işbirliği içinde olmaya davet ediyor.

İnsani ve Ahlaki Diplomasi, Dünya Beşten Büyüktür, Terörizme Karşı Ortak ve Birlikte Mücadele, İnsani Yardım, Güvenlikten Yoksulluğa ve Dışlanmaya İnsani Trajediye Önleyecek Çatışma Çözümü ve Uzlaşma v.b kavramlar ve sloganlar temelinde Sn. Cumhurbaşkanı başta olmak üzere, devlet ve hükümet yetkililerinin yaptığı birlik ve beraberlik çağrıları, ilkeli pragmatizmden çok mu farklı?

AB güvenliğinin ön koşulu Türkiyenin güvenliği

Söylem düzeyinde AB Küresel Stratejisi ile aktif Türk dış politikası arasında bezerlikleri ve çakışma noktalarını bulmak mümkün. Her iki aktör de dış politika alanında, benzer bir söylem ve anlayışa sahip görünüyor. Daha önce vurgulandığı gibi, bölgesel istikrarsızlığın ve küresel çalkantının çok önemli boyutlarını oluşturan mülteci krizi, başta DEAŞ ve diğer terör örgütlerine karşı mücadele, Suriye ve Iraktan başlayarak çökmüş devletlerin yeniden inşası ve insani yardım alanlarında Türkiye ile AB aynı gemide ve aynı coğrafyada yer alıyor. Türkiye ve AB ne kadar işbirliği ve ortak çalışma içinde olursa o kadar güvenli olacaklar. ABnin güvenliğinin ön koşulu Türkiyenin güvenliği. Ve tüm bu meydan okumalara yanıt, ilkeli pragmatizm yoluyla verilebilir.

Bu bağlamda Türkiye-AB ilişkilerinin yeniden canlanmasına, her iki tarafın güvenliği için, insanların yaşam haklarının güvenceye alınması için ve küresel-bölgesel istikrar için gerek var ve bu bekletilmeden gerçekleştirilmesi gereken bir gereklilik. AB ülkelerinin, Türkiyeyi Küresel Strateji tartışmaları da dahil olmak üzere genel dışlayıcı tavrı, vizyonsuzluk ve çifte standart göstergesi, İslam ve yabancı-göçmen düşmanlığı sorunlarında görüldüğü gibi ideoloji ve dogmanın rasyonalitenin önüne geçmesinin sonucu.

AB tam üyelik müzakerelerini yürüten bir aday ülke olarak Türkiyenin demokrasi, haklar ve özgürlükler alanlarındaki sorunlarını eleştirmek, ilke ve kurumsal düzenleyici normalar temelinde, ABnin yapabileceği, yapması gereken bir şey. Ama bu eleştiri, ne objektiflikten sapmalı, ne de AB-Türkiye ilişkilerinin yeniden canlanmasını engellemeli. Eleştiri ve işbirliği aynı anda yapılabilir, bölgesel ve küresel meydan okumalara ortak tavır geliştirilirken, aktörler birbirlerinin hatalarına eleştirel de yaklaşabilirler. Mülteci krizine insani yanıt ve teröre karşı mücadele temelinde ortak tavır geliştiren Türkiye ve AB, demokrasiden Gümrük Birliğinin modernizasyonuna kadar farklı konularda objektif ve yapıcı olarak birbirlerini eleştirebilirler.

ABnin Türkiyeyi kaybetme lüksü yok

Brexit ile birlikte geleceği giderek belirsiz hale gelen ABnin, geline aşamada Türkiyeyi kaybetme lüksü yoktur. FETÖ-DEAŞ-PKK terör saldırılarına maruz kalan, ekonomisinde risklerin ve belirsizliklerin arttığı ve 3.3 milyon mülteciye koşulsuz misafirperverlik ilkesi temelinde kollarını açan Türkiyenin de güvenli ve istikrarlı bir gelecek üretmesinin çok önemli bir boyutu, AB tam üyelik müzakereleri ve güçlü AB çapasıdır.

2017 başında Kıbrıs sorununa çözüm olasılığıyla başlayan ve karanlık günler içinde aydınlığı bize gösteren olumlu öykü olasılıklarına en büyük katkısı, Türkiye-AB ilişkilerinin yeniden canlanması verecektir. Türkiyenin istediği de bu yönde bir tavrın ve hareketlenmenin başlamasıdır.

[Prof. Dr. Fuat Keyman. Sabancı Üniversitesi Öğretim Üyesi, İstanbul Politikalar Merkezi Direktörü]

Ajanslar-Haberler-Milliyet